

ISSN 2076–1554

Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова

ВГО Українська академія наук

Видавництво «Гілея»

Гілея

*Науковий вісник
збірник наукових праць*

- *Історичні науки*
- *Філософські науки*
- *Політичні науки*

Випуск 127 (№ 12)

Київ – 2017

Збірник засновано 2004 року. Вихід з друку – щомісячно**Фахове видання**

з філософських, політичних наук затверджено наказом Міністерства освіти і науки України
№ 747 від 13 липня 2015 р., з історичних наук наказом МОН України № 1328 від 21 грудня 2015 р. (перереєстрація)

Свідоцтво про державну реєстрацію (перереєстрацію) друкованого засобу
масової інформації: серія КВ № 22632-12532ПП від 24 квітня 2017 року

Друкується за рішенням:

Вченої ради Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова
(протокол № 07 від 29 листопада 2017 р.); Президії ВГО Української Академії Наук (протокол № 17.11.29 від 29 листопада 2017 р.)

Збірник входить до міжнародних баз

Google Scholar; Index Copernicus (Польща); EBSCO Publishing, Inc. (USA); SIS (Scientific Indexing Services) (USA); InfoBase Index (Індія); РИНЦ (Росія).

Шеф – редактор:

Андрущенко В. П.,
д-р філос. наук, проф., член – кор. НАН України,
акад. НАПН України
(Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)

Головний редактор:

Вашкевич В. М.,
д-р філос. наук, проф.
(Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)

Співредактори:

Акопян В. Г.,
д-р філос. наук, ст.н.с. (Україна, Київ)
Кивлюк О. П., д-р філос. наук, ст.н.с.
(Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Муляр В. І.,
д-р філос. наук, проф. (Україна, Житомир)

Відповідальний секретар:

Халамендик В. Б.,
д-р філос. наук, проф.
(Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)

Редакційна рада:

Андрущенко В. П., д-р філос. наук
проф., член – кор. НАН України, акад. НАПН України
(Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Вашкевич В. М., д-р філос. наук, проф.
(Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Зеленков А. І., д-р філос. наук, проф. (Білорусь, Мінськ)
Колесник В. Ф., д-р іст. наук, проф.,
член-кор. НАН України (Україна, Київ)
Мирзаханян Р., д-р іст. наук, проф. (Вірменія, Єреван)
Михальченко М. І., д-р філос. наук, проф.,
член – кор. НАН України (Україна, Київ)
Панчук М. І., д-р іст. наук, проф. (Україна, Київ)
Рафальський О. О., д-р іст. наук, проф. (Україна, Київ)
Савельєв В. Л., д-р іст. наук, проф.
(Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Солдатенко В. Ф., д-р іст. наук, проф., член-кор. НАН України
(Україна, Київ)
Степико М. Т., д-р філос. наук, проф. (Україна, Київ)

Редакційна колегія:

З історичних наук:
Войцехівська І. Н., д-р іст. наук, проф. (Україна, Київ)
Дробот І. І., д-р іст. наук, проф.
(Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Журба М. А., д-р іст. наук, проф.
(Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Лазько Г. Г., д-р іст. наук, проф. (Білорусь, Гомель)
Лисак В. Ф., д-р іст. наук, проф. (Україна, Маріуполь)
Мезга М. М., д-р іст. наук, проф. (Білорусь, Гомель)
Михайлюк В. П., д-р іст. наук, проф. (Україна, Старобільськ)

Стоян Т. А., д-р іст. наук, проф.
(Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Сушко О. О., д-р іст. наук, проф.
(Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Чернега Л. М., д-р іст. наук, проф.
(Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Шаповал Ю. І., д-р іст. наук, проф. (Україна, Київ)

З філософських наук:

Абасов А. С., д-р філос. наук, проф. (Азербайджан, Баку)
Базалук О. О., д-р філос. наук, проф. (Україна, Київ)
Бех В. П., д-р філос. наук, проф.
(Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Воронкова В. Г., д-р філос. наук, проф. (Україна, Запоріжжя)
Герасимова Е. М., д-р філос. наук, проф.
(Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Гарбар Г. А., д-р філос. наук, проф. (Україна, Миколаїв)
Жадько В. О., д-р філос. наук, проф.
(Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Жижко Т. А., д-р філос. наук, проф.
(Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Кущепал С. В., д-р філос. наук, проф. (Україна, Полтава)
Миколайчук А., д-р хабілітований, проф. (Польща, Познань)
Онїшко О. Ф., д-р техн. наук, проф. (Україна, Київ)
Свириденко Д. Б., д-р філос. наук, доц.
(Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Терещинський С. О., д-р філос. наук, доц.
(Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Тещлаєв С., д-р філос. наук, проф. (Польща, Бидгощ)
Яшанов С. М., д-р пед. наук, проф.
(Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)

З політичних наук:

Андрусиньш Б. І., д-р іст. наук, проф.
(Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Андрюкайтене Р., д-р PhD соціальних наук (менеджмент),
(Литва, Маріямполь)
Бабкіна О. В., д-р політ. наук, доц.
(Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Балабанов К. В., д-р політ. наук, проф. (Україна, Маріуполь)
Варзар І. М., д-р політ. наук, проф.
(Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Васильчук Є. О., д-р політ. наук, доц. (Україна, Черкаси)
Войналович В. А., д-р політ. наук, проф. (Україна, Київ)
Іванов М. С., д-р політ. наук, проф. (Україна, Миколаїв)
Картунов О. В., д-р політ. наук, проф. (Україна, Київ)
Кізіма С. А., д-р політ. наук, проф. (Білорусь, Мінськ)
Котигоренко В. О., д-р політ. наук, проф. (Україна, Київ)
Крась І., д-р хабілітований, проф. (Польща, Ченстохов)
Лапина С. В., д-р соц. наук, проф. (Білорусь, Мінськ)
Макаренко Л. Л., д-р пед. наук, проф.
(Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Остапенко М. А., д-р політ. наук, проф.
(Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Римаренко С. Ю., д-р політ. наук, проф. (Україна, Київ)
Срогошу Т., д-р хабілітований, проф. (Польща, Ченстохов)

Гілея: науковий вісник. Збірник наукових праць / Гол. ред. В. М. Вашкевич. – К. : «Видавництво «Гілея», 2017. – Вип. 127 (12). – 424 с.

Концепція збірника базується на багатоплановому науковому висвітленні проблем інформаційної цивілізації, що формується. Основні рубрики охоплюють галузі історичних, філософських та політичних наук. Розрахований на фахівців гуманітарних та соціально-політичних наук.

і історичне дослідження у своїй взаємодії утворюють єдність, з позиції якої історична свідомість буде розглядатися як новий момент в межах переосмислення людського відношення до минулого.

Список використаних джерел

1. Гадамер Х.-Г. Истина и метод: Основы филос. герменевтики / Ханс-Георг Гадамер. – Пер. с нем. / Общ. ред. и вступ. ст. Б. Н. Бессонова. – М.: Прогресс, 1988. – 704 с.
2. Ясперс К. Смысл и назначение истории / Карл Ясперс [пер. с немецкого]. – М.: Политиздат, 1991. – 527 с. – (Мыслители XX в.).
3. Gadamer H. G. Hermeneutik I: Wahrheit und Methode. Grundzüge einer philosophischen Hermeneutik / Hans-Georg Gadamer // Gesammelte Werke. – Unveränd. Taschenbuchausg. – Tübingen: Mohr Siebeck. – Bd. – 1. – 1999. – 495 s.
4. Heidegger M. Sein und Zeit / Martin Heidegger // 18 Auflage. – Tübingen: Niemeyer, 2001. – 445 s.

References

1. Gadamer H.-G. Istina i metod: Osnovy filos. germenevniki / Hans-Georg. Gadamer. – Per. s nem. / Obshh. red. i vstup. st. B. N. Bessonova. – M.: Progress, 1988. – 704 s.
2. Yaspers K. Smysl i naznachenie istorii / Karl Yaspers [per. s nemeckogo]. – M.: Politizdat, 1991. – 527 s. – (Mysliteli XX v.).
3. Gadamer Hans-Georg. Hermeneutik I: Wahrheit und Methode. Grundzüge einer philosophischen Hermeneutik / Hans-Georg Gadamer // Gesammelte Werke. – Unveränd. Taschenbuchausg. – Tübingen: Mohr Siebeck. – Bd. – 1. – 1999. – 495 s.
4. Heidegger M. Sein und Zeit / Martin Heidegger // 18 Auflage. – Tübingen: Niemeyer, 2001. – 445 s.

Dankanich R. I., Ph.D, Associate Professor, Oles Honchar Dnipro National University (Ukraine, Dnipro), rimma_dankanich@ukr.net

«Vorurteil» as a source of understanding in Gadamer's philosophical hermeneutics

The problem of understanding of the world and its embodiment in philosophical hermeneutics of Gadamer in the context of the interpretation of Heidegger's circular structure of understanding is studied. The problem of Heidegger's circular structure of understanding from the temporality of being is described. It is shown that the hermeneutical circle in Heidegger's interpretation becomes a logic circle with positive ontological content. The german concept «Vorurteil» in the context of negative and positive meaning is studied. In a negative sense, it acts as a false thinking and characterized by unfounded judgment, by prejudice, by prejudices, by overhastiness. In a positive sense, «Vorurteil» means an authentic source of understanding and can be characterized as a pre-understanding, «pre-assertion», «pre-interpretation», projection, assertions which are in the process of understanding. The paper also deals with another reason of critical problem of hermeneutics, concerning criteria of veracity of pre-judgment. It is shown that the process of understanding and false pre-judgment depends on hermeneutics criteria of veracity. It was concluded that false pre-judgment leads toward false understanding (distorted judgment).

Keywords: *prejudice (Vorurteil), temporary distance (Zeitenabstand), pre-understanding, prejudices, pre-assertion, projection, Enlightenment, authority, tradition, overhastiness, prejudice, hermeneutics, Scripture, hermeneutic circle.*

* * *

УДК 101.1

Дубініна В. О.,
кандидат філософських наук, доцент
кафедри філософії і суспільних наук, ВДНЗУ
«Українська медична стоматологічна академія»
(Україна, Полтава), vera.dubinina777@gmail.com

ПРОЕКТ УНІВЕРСАЛЬНОЇ ГЕРМЕНЕВТИКИ Ф. АСТА

Розглядаються теоретичні засади проекту універсальної герменевтики німецького мислителя XIX ст. – Ф. Аста. Доробок останнього розглядається як перехід від розуміння герменевтики в якості підручного засобу для біблейської критики до перетворення теорії розуміння в нову гуманітарну методологію.

Аналізується уявлення філософа про тотальну єдність людського духу як принципової основи герменевтичного розуміння та інтерпретації.

Ключові слова: *герменевтика, текст, смисл, значення, інтерпретація, дискурс, семантика.*

У даній статті ми розглянемо позицію видатного німецького філософа і філолога Георга Антона Фрідріха Аста (1778–1841), якого по праву можна вважати піонером у царині створення сучасної герменевтики. Запропонований ним проект побудови універсальної герменевтичної теорії залишається актуальним і донині, продовжуючи привертати увагу фахівців із різних галузей, від класичної філології та історії до філософії і теології. В даний час герменевтика представлена двома відносно самостійними гілками філософського дискурсу. Дана дисципліна, або, точніше, група філософських теорій, ще у своїх витоків позиціонувалася не тільки як загальна теорія інтерпретації, а і як певна методологія, здатна прояснити фундаментальні проблеми гуманітарних наук, розробити універсальний інструментарій, що має високу евристичну цінність. Ці два підходи до розуміння герменевтики (тобто як до загальної теорії та як до методології) з плином часу були доповнені третім напрямком – окремими герменевтичними дослідженнями, що проводилися зазвичай в області гуманітарного знання.

Проблематика герменевтики, принципи інтерпретації культурних феноменів виявилися затребувані в історії, філології, мистецтвознавстві, дослідженнях культури, літературознавстві, в різноманітних прикордонних дисциплінах, що поєднують соціальну антропологію і психоаналіз, логіку і філологію, когнітивізм і структуралістські теорії.

Саме цей напрям в герменевтиці виявився найбільш життєздатним і продуктивним, додамо також – і популярним, чому сприяли талант і оригінальність численних дослідників. У той же час, те, з чого герменевтика почалася як філософська теорія залишилося в початковому стані, уявлення про інтерпретацію так і не вийшло за рамки загальних положень і з часом доповнилося численними метафізичними побудовами і ремінісценціями. Якщо згадати слова Ф. Шлейєрмахера, можна відзначити, що герменевтика як мистецтво розуміння ще не існує в загальній формі, але тільки як безліч спеціальних герменевтик [3, с. 41]. Можна сказати ще жорсткіше: сенс існування герменевтики в даний час зберігається лише тому, що є не одна подібна дисципліна з чітко окресленою предметною областю (що, вочевидь, не має місця), але є численні герменевтичні теорії, з більш-менш зрозумілими завданнями, кожна з яких прагне досліджувати феномени культури з точки зору певної області знання.

Загальної герменевтиці важко вказати її місце, практично з тієї ж причини, з якої важко вказати місце і самій філософії в системі людського знання. Спеціальні ж дослідження сенсу і за своєю суттю, і за своїм дискурсом є тільки сума спостережень і не задовольняють жодним науковим вимогам, тобто, по суті, не є науковими дисциплінами.

Однак в момент появи і далі на протязі своєї ось вже двохсотлітньої історії нова герменевтика претендує саме на загальність своїх положень і висновків, прагне об'єднати розрізнені схеми і методи інтерпретації та

статі універсальною гуманітарною теорією, без поділу на зони впливу між факультетами.

Історію нової герменевтики прийнято починати з робіт Ф. Шлейєрмахера (1768–1834), перш за все його книги «Герменевтика» (1809–1810) [2; 7], проте в зв'язку з цим ім'я Фрідріха Аста часто незаслужено залишається в тіні. Так, Е. Тіселтон в своєму узагальнюючому дослідженні лише одного разу згадує Аста в зв'язку з авторством поняття «герменевтичне коло» [2, с. 20].

Можливо це пояснюється тим, що вказане дослідження в значній мірі присвячене розвитку богословської гілки герменевтики і всі інші автори розглядалися більш конспективно. Дійсно, Ф. Аст не займався біблійною критикою, але був класичним філологом, дослідником античної філософії, видавцем фундаментального грецько-латинського зібрання творів Платона в 11 томах, а також упорядником вражаючого по своїй повноті тритомного словника Платона.

Можна відзначити роботи, в яких розглядається роль Ф. Аста в формуванні проблематики сучасної філософської герменевтики і її основних концептів. Так, в хрестоматії, присвяченій історії герменевтики [9], тексти німецького мислителя по праву відкривають дану підбірку. У багатьох роботах відзначається роль Аста в створенні сучасної герменевтичної парадигми.

Наприклад, німецький дослідник J. Grondin в своєму «Вступі до філософської герменевтики» [7], говорить про видатну роль Ф. Аста і Ф. Шлегеля в посткантианському переході від Просвітництва до Романтизму і далі до робіт Шлейєрмахера. [7, с. 99–100].

Автор зазначає, що «... герменевтичний проект є спільним знаменником ранніх романтичних зусиль таких різних авторів, як Фрідріх Аст і Фрідріх Шлегель, робота яких вплинула на Фрідріха Шлейєрмахера. У 1808 році Аст зміг представити роботу з назвою, в якому він дотепно говорить про необхідність відновити вихідну єдність, що виражає себе в давнині і поширити його на всю історію духу. Для цього використовуються елементи граматики, герменевтики і критики. Для Просвітництва таке високорівневе завдання під назвою «герменевтика» було б просто неможливим. Аст виходить з тотожно-філософського висновку про те, що все розуміння, без початкової єдності всього духовного, було б недосяжним. Всі розуміння – це рецидивуючий розум, якому ніщо не чуже. Однак відправною точкою герменевтичного сприйняття цього духовного елемента є знання духу давнини. Це пояснює Аст: «Тому герменевтика вимагає розуміння античності у всіх її зовнішніх і внутрішніх елементах і ґрунтується на поясненні писемних пам'яток античності» [7, с. 101].

Один із чільних представників філософської герменевтики ХХ століття – Х.–Г. Гадамер [див. 1]. високо оцінював роль Ф. Аста на ранньому етапі її формування, кажучи про нього, як про безпосереднього попередника Шлейєрмахера. Аст дивився на завдання герменевтики з принципово змістовної точки зору, він казав про те, що герменевтика повинна встановити згоду між античністю і християнством, точніше, – між знову відкритою справжньою античністю і християнською традицією. Гадамер зазначає, що дана вимога є щось нове в порівнянні з просвітницькою позицією, оскільки така герменевтика вже не вимірює традицію мірою природного розуму, але вимагає досягти якоїсь

змістовної згоди. Мова йде не тільки про внесок Ф. Аста в розробку теорії філологічної герменевтики, але про постановку більш масштабного завдання – перетворення її в філософську теорію, завдання, яке актуальне і донині.

Основною роботою Ф. Аста, що присвячена даному питанню, є його «Загальний план граматики, герменевтики і критики» (1808) [4], в якій він вперше викладає свій проект, втілений також в ряді досліджень з естетики, філософії і теорії мистецтва [5; 6].

Аст починає своє дослідження ключовим теоретичним положенням, в якому відбилися всі філософські і культурні віяння того часу: «Мова – це вираз і одкровення духу, як в його зовнішньому (об'єктивному), так і в його внутрішньому (суб'єктивному) житті» [4, с. 1].

Філософ зазначає, що для духу (Geist) немає нічого стороннього як такого, оскільки він являє собою вищу, нескінченну єдність, центр усього життя, який не обмежений будь-якої периферією. Якби було інакше, то як ми могли б стати здатними осягнути найдивніші, до сих пір незнайомі сприйняття, відчуття і ідеї. Якщо те, що існує і може існувати, з самого початку не було в душі і не еволюціонувало від нього, як єдиний нескінченний світ переломлюється в тисячу кольорів, які виходять з одного джерела. Все це просто різні уявлення Єдиного, закинуті в тимчасове і знову розчиняються в цьому Єдиному. Буття не може трансформуватися в знання або тілесне в дух, який не був би родинним йому.

Аст пропонує оригінальну основу своєї герменевтичної теорії, кажучи про принципову єдність людського духу, який зберігає свої основні якості та орієнтири, незалежно від історичних трансформацій і етнічних або психологічних особливостей: «...все розуміння, причому, не тільки зовнішнього світу, але і «іншого», абсолютно неможливо без початкової єдності і рівності всього духовного [Geistige] і без оригінальної єдності всіх об'єктів в душі. Бо, як один може впливати на іншого, а останній поглинати вплив першого, якщо вони не пов'язані один з одним, і той, хто може наблизитися до іншого, формувати себе за своєю подобою або, навпаки, інший формувати себе подібним чином? Таким чином, ми не розуміли б ні старовини взагалі, ні твори мистецтва, ні тексту, якби наш дух не був сам по собі і принципово єдиним з духом старовини, щоб він міг осягнути цей дух, чужий йому тільки тимчасово і відносно. Бо тільки тимчасове і зовнішнє (виховання, освіта [Bildung], обставини) постулюють різницю в душі. Якщо ми ігноруємо тимчасові і зовнішні відмінності як випадкові по відношенню до чистого духу, тоді всі духи однакові. І це, власне, і є мета філологічної освіти: очищення духу від тимчасового, випадкового і суб'єктивного і передача тієї оригінальності і універсальності, яка необхідна для вищих і чистих людей, для гуманізму, який може осягнути Істину, Добро і Красу у всіх формах і уявленнях, якими б чужими вони не були, перетворивши їх в свою власну природу [сутьність – Wesen], таким чином стаючи знову єдиним з оригінальним, суто людським духом, з якого він пішов через обмеження його часу, його освіти та його обставин» [4, с. 166–167].

Аст вважає, що ідея про тотальну єдність людського духу має очевидне релігійно-філософське підґрунтя. Це не просто ідея, як це може здатися тим, хто протиставляє дійсність як реальність, вважаючи лише її дійсно достовірною і протиставляючи її ідеалу, не враховуючи,

що існує тільки одне істинне і оригінальне життя, яке не є ні ідеальним, ні реальним, тому що останні виходять з нього тільки як тимчасові протилежності, і що саме ідея наближається до цього первісного життя найтісніше і, отже, є найбільш повним втіленням самої реальності. Тому історія ідей для Ф. Аста завжди більш переконлива, ніж проста історія фактів.

Аст вважає, що в своїй історії людство виступає в певній єдності і має також історичний період, коли його духовна природа явлена в найбільшому достатку і чистоті всіх життєвих сил, а саме, – в східному світі, «... який був міфічним і релігійним тільки тому, що ще не знав тимчасової полярності реальної і ідеальної форми (Bildung). Бо язичництво і християнство в індійському світі, наприклад, ще одне: Бог – це одночасно повнота або тотальність (пантеїзм) і єдність (теїзм) всього життя» [4, с. 172].

Тільки після розпаду східного світогляду окремі елементи його природи проявляли себе тимчасово (як періоди людського розвитку): ось де для Ф. Аста початок так званої реальної історії, тимчасового і послідовно розвинутого життя людства. Два полюса історії для Ф. Аста – це грецький і християнський світи, які виникли, проте, з одного центру – орієнталізму і прагнуть в силу свого первісної єдності до возз'єднання в сучасному світі: «Тоді свято нашого розвитку буде свідомо створеною гармонією поетичного (пластичного або грецького) і релігійного (музичного або християнського) життя людства [Menschenbildung]. Таким чином, все вийшло з Єдиного Духа, і все прагне знову повернутися до Єдиного Духу. Не знаючи цієї початкової єдності, яка бігла від себе (відділяючи себе тимчасово) і знову шукає себе, ми не тільки не здатні зрозуміти старовину, але і знати що–небудь взагалі про історію та людський розвиток» [4, с. 174].

Наскільки ми можемо покладатися на такий висновок вченого–філолога в побудові теорії герменевтики, як науки про розуміння та інтерпретацію і далі до створення загальної філософської методології. Слід розглянути підстави даного підходу і визначити, які ж ці загальні елементи людського духу, що крокує в своїй чистоті по всіх історичних періодах, ігноруючи нескінченну різноманітність нашого роду, в його історичних, соціально–політичних, культурних і психологічних відмінностях. Чи не є це передумовою або ремінісценцією гегелівської філософії, в якій йдеться про подібну єдність?

Тут необхідно зазначити, що Аст, на відміну від Гегеля, не ставить перед собою завдання формального об'єднання всього знання під егідою якоїсь абстрактної духовності, та й ще із явним теологічним підтекстом. Він говорить лише про саму принципову можливість розуміння представниками різних епох, народів, культур одне одного і прагне виявити джерела і механізми такого розуміння.

Особливу увагу Ф. Аст приділяє розумінню античної філософії і культури. Він вважає, що ми здатні досягнути все життя античності через форми, в яких вона сама представляє себе, лише після того, як ми познайомимося з оригінальною єдністю цілого, з її духом, як фокусом, з якого виходять усі явища внутрішнього і зовнішнього життя. Без цієї вищої єдності ціле розпалося б в темну і неживу масу атомістичних фрагментів, з яких жоден не

мав би зв'язку з іншим і, отже, ні у одного з них не було б сенсу. Лише ідея про те, що давнина, що розглядається як особлива епоха в розвитку людства, являє собою поезію або зовнішню, вільно і красиво сформоване життя, може найкраще втілити і описати дух старовини в цілому. Якщо ми, таким чином, можемо відстежити все, усвідомити внутрішній зв'язок з духом цілого, тоді ми по–справжньому осягнемо кожен твір античних часів не тільки по своїй зовнішності, але і за їх духом в його найбільш високому розумінні.

У текстах Ф. Аста ми знаходимо вказівки на існування трьох основних теоретичних способів розуміння: *історичного*, *граматичного* і *духовного*. Тут особливо виділяється третє, духовне розуміння як справжнє і вище, в якому історичне і граматичне зливаються в одне життя.

Історичне розуміння визнає, що сформувався дух, граматичне говорить про те, як він був сформований, а духовне розуміння простежує те, як предмет і форма повертаються назад до їх оригінального, гармонійного життя в душі. Навіть суспільно–політичне життя давнини, яку античний автор сприймав і представляв собі як даність, спочатку було продуктом універсального духу давнини. І давній письменник відтворює в собі те, що вже створено, осягаючи його своїм духом, згідно з його поглядом і традиції. Іншими словами, в історичних і філософських текстах давнини зміст є вільно реконструйованим відтворенням, в той час, як в художніх і наукових роботах він є спонтанним і добровільним творінням, створеним автономно духом поета чи мислителя.

Але як технічно втілити таку масштабну дослідницьку програму? Чи не є дане міркування лише теоретичною декларацією вченого–ідеаліста щиро відданого духу античності? Зрозуміло, Ф. Аст не зупиняється на загальних положеннях, що очевидно не подобалося йому як класичному філологу, видавцеві і досліднику платоновських текстів і пропонує свою структуру майбутньої науки про розуміння та інтерпретацію. Остання представляється йому як безумовно практична діяльність, заснована на роботі з конкретним матеріалом – літературними джерелами.

Цей момент знаходить своє втілення у Аста в його зіставленні і сполученні трьох компонентів майбутньої теорії інтерпретації – граматичної побудови мови (власне, самої грамматики), герменевтики як теоретичної основи розуміння і тлумачення наявного літературного матеріалу, і критики, що розуміється не як негативуюче відношення до даного матеріалу, але як вимога незаангажованості, систематичності і повноти. Отже, мислитель вибудовує тріступеневу процедуру розуміння і інтерпретації, яку згодом ми можемо виявити практично у будь–якого філософа, який залишив свій слід в історії філософської герменевтики.

Таким чином, можна стверджувати, що Ф. Аст є засновником сучасної герменевтики, яка розуміється в єдності її основних концептів і процедур інтерпретації. Творчість німецького мислителя виглядає тим більш цінною, чим більше вона звільняється від оков біблійної екзегези і стверджує загальність тлумачення в межах цілісності людського духу і єдності культури. Цей підхід згодом стане домінуючим у філософській герменевтиці ХХ століття.

Розглянута в цій статті триада Аста – граматики, герменевтики, критика, вимагає додаткового компаративного аналізу в рамках сучасних підходів до розуміння герменевтики і її завдань. Нечіткість і розмитість герменевтичного дискурсу, про який було сказано на початку, можна подолати за допомогою створення більш переконливих і достовірних схем інтерпретації, прийнятих в області суміжних дисциплін. У цьому контексті, теоретичний імпульс, що виходить від робіт представника класичної філології може виявитися надзвичайно корисним.

Особливим є питання про співвідношення герменевтичних проектів Ф. Аста і Ф. Шлейєрмахера. Останній вказує у своїй книзі «Герменевтика» на зв'язок з теорією Аста, кажучи про єдність герменевтики, граматики і критики, чому, власне, Аст і присвячує свою роботу. Важливо також авторство Ф. Аста в створенні концепту «герменевтичного кола», що став згодом одним з наріжних каменів в рамках герменевтичних концепцій. Питання про зв'язок і взаємодію зазначених авторів – це не тільки проблема формального пріоритету в розробці засад герменевтичної філософії, але, перш за все, тонке змістовне питання про предметну основу і співвідношення різних форм і методів інтерпретації, можливості їх застосування до конкретних джерел. Все це може стати матеріалом для подальших історико-філософських досліджень.

Список використаних джерел

1. Гадамер Х.-Г. Истина и метод: Основы философской герменевтики [Текст] / Х.-Г. Гадамер. – М.: Прогресс, 1988. – 704 с.
2. Тисельтон Э. Герменевтика [Текст] / Э. Тисельтон. – Черкассы: Коллоквиум, 2011. – 430 с.
3. Шлейєрмахер Ф. Герменевтика [Текст] / Пер. с нем. А. Л. Вольского / Ф. Шлейєрмахер. – СПб.: Европейский Дом, 2004. – 242 с.
4. Ast G. W. F. Grundlinien der Grammatik, Hermeneutik und Kritik. – Landshut, 1808. – 228 s.
5. Ast G. W. F. System der Kunstlehre oder Ästhetik. – Leipzig, 1805. – 234 s.
6. Ast G. W. F. Grundlinien der Philosophie. Landshut 1807, 2. Auflage ebd. 1809.
7. Grondin, Jean. Einführung in die philosophische Hermeneutik. – Darmstadt: Wissenschaftliche Buchgesellschaft, 1991. – 204 s.
8. Schleiermacher F. Hermeneutics and Criticism. – Cambridge University Press, 1998. – 284 p.
9. The Hermeneutic Tradition: from Ast to Ricoeur. Ed. Gayle L. Ormiston and Alan D. Schrift. – Albany, SUNY Press, 1990. – P.69–93.

References

1. Gadamer H.-G. Iстина i metod: Osnovy filosofskoj germevntiki [Tekst] / H.-G. Gadamer. – M.: Progress, 1988. – 704 s.
2. Tisel'ton Je. Germevntika [Tekst] / Je. Tisel'ton. – Cherkassy: Kollokvium, 2011. – 430 s.
3. Shlejermaher F. Germevntika [Tekst] / Per. s nem. A. L. Vol'skogo / F. Shlejermaher. – SPb.: Evropejskij Dom, 2004. – 242 s.
4. Ast G. W. F. Grundlinien der Grammatik, Hermeneutik und Kritik. – Landshut, 1808. – 228 s.
5. Ast G. W. F. System der Kunstlehre oder Ästhetik. – Leipzig, 1805. – 234 s.
6. Ast G. W. F. Grundlinien der Philosophie. Landshut 1807, 2. Auflage ebd. 1809.
7. Grondin, Jean. Einführung in die philosophische Hermeneutik. – Darmstadt: Wissenschaftliche Buchgesellschaft, 1991. – 204 s.
8. Schleiermacher F. Hermeneutics and Criticism. – Cambridge University Press, 1998. – 284 p.
9. The Hermeneutic Tradition: from Ast to Ricoeur. Ed. Gayle L. Ormiston and Alan D. Schrift. – Albany, SUNY Press, 1990. – P.69–93.

Dubinina V. O., candidate of philosophical sciences, associate professor of the Department of Philosophy and Social Sciences, «Ukrainian Medical Dentistry Academy» (Ukraine, Poltava), vera.dubinina777@gmail.com

The project of the universal hermeneutical by F. Ast

The theoretical bases of the project of universal hermeneutics of the German thinker of the nineteenth century – F. Ast are considered. The work of the latter is seen as a transition from an understanding of hermeneutics as a tool for biblical criticism to turn the theory of understanding into a new humanitarian methodology. The view of the philosopher about the total unity of the human spirit as the fundamental basis of hermeneutic understanding and interpretation is analyzed.

Keywords: hermeneutica, text, sens, meaning, interpretation, discourse, semantic.

УДК 140:316

Завідник Б. Т.,
доктор філософії PhD, кандидат
філософських наук, доцент кафедри філософії,
Український католицький університет
(Україна, Львів), philosophy@ucu.edu.ua

ТЕОДИЦЯ ФРІДРІХА ШЕЛЛІНГА

Розглядаються філософсько-богословські погляди німецького мислителя XIX ст. Фрідріха Шеллінга, зокрема: метафізичні погляди. Порівнюються теодицейні розбіжності між позиціями Шеллінга, Гетеля і К'єркегора. Розкриваються філософсько-богословські виміри параметрів трансцендентності і з'ясовуються його відносини зі світом і людиною. Крізь призму історіографії висвітлюється роль книги «Філософія Об'явлення» Шеллінга. Методом герменевтики проводиться аналіз теодицейної думки мислителя в контексті історично-критичних досліджень останніх років. Новизна дослідження полягає у з'ясуванні пізнавальної ролі досвіду в обґрунтуванні доказів Божого буття на основі висновків філософсько-богословського осмислення. Отримані результати дають змогу стимулювати як особистий пошук істини Абсолюту, так і допомагають віднайти зв'язок між містичним пошуком Першоначала у філософії з метафізичною парадигмою серця. Трансцендентність розуміється як онтологічна категорія і розглядається в комплексі з ключовими темами християнської філософії, такими як час і вічність, особа і історія, творення і Бог та ін. Пролівають світло на становлення доказів існування Абсолюту в XIX ст.

Ключові слова: Бог, Ідеї, докази Божого Буття, онтологія, метафізика, теодицея, трансцендентальний, Істина, споглядання.

Теодицею німецького філософа-ідеаліста Фрідріха Вільгельма Йозефа Шеллінга (1775–1854) можна назвати оправданням особового Бога становлення світу. Сила мислительного генія Шеллінга продовжує викликати захоплення і в наш час, не дивлячись на доволі важкосприйнятливий методологію і часто мілнливий стиль філософа. Тут ми розглядаємо тільки містично-досвідну філософію німецького мисленника, яка твориться у реальному пережитті і може служити доброю і нічим незамінною школою релігійної думки. Насправді Шеллінг пропонує чисту філософію для вибраних і здатних на самопосв'яту, яка однак протиставиться «кабінетній» філософії.

Теодицейне питання філософії Шеллінга досліджували А. Баусола, Г. Волькманн–Шлюкк, Ю. Габермас, К. Геммерле, Г. Гольц, І. Деккер, В. Каспер, Ф. Кіле, Т. О. Меара, К. Тіллет, В. Форстер, Г. Фурманс, Д. Чижевський, В. Шульц, В. Якобс, В. Янкевич та ін.

З-поміж джерел Богомислення Шеллінга варто відзначити твори німецького містицизму (Мейстера Екгарта, Якова Бьоме), Ніколая Кузанського, Декарта, Спінози, Канта, Фіхте, а з-поміж античних філософів – Платона. У концепції «все – в Бозі» бачаться впливи філософії о. Н. Мальбранша.

Креницька Т. О. Позиції Російської Федерації щодо реформування ООН	148
Мартинів В. Л. Майбутнє без оптимізму: міжнародні протиріччя на теренах Центральної та Південно–Східної Європи на сторінках російських часописів (1910–1911 рр.)	152

ФІЛОСОФСЬКІ НАУКИ

Данканіч Р. І. «Vorurteil» як виток розуміння в філософській герменевтиці Г. Гадамера	158
Дубініна В. О. Проект універсальної герменевтики Ф. Аста	161
Завідняк Б. Т. Теодіцея Фрідріха Шеллінга	164
Мелешук А. А. Особливості організму в філософії історії К. Леонтьєва і М. Данилевського	169
Бредун І. В., Компанієць Л. В. Концептуалізація Доли: філософські інтерпретації	172
Співак В. В. Рецепція сімейного щастя у спадщині Антонія Радивилівського	175
Чорноморець Є. М. Максим Сповідник про естетичне споглядання символічної дійсності	178
Салій А. Самотність та відчуження у філософській картині світу Федора Достоєвського	182
Соболєвський Я. А. Основні філософські ідеї Американського Просвітництва	187
Кротенко Л. Б. Етнолінгвістичні студії – філософія традицій та сучасності (на матеріалі авторського посібника Britain vs. Ukraine: ethnolinguistic studies (Wheel of the Year, Festivals) – свято Litha vs. Івана Купала)	190
Юрченко Е. А. Мікроцивілізаційні процеси у вимірі монадологічного підходу	192
Ухов А. С. Экзистенциальные идеи в неопатристическом синтезе (Екзистенціальні ідеї у неопатристичному синтезі)	196
Шніцер М. М. Метафора у філософії і філософія в метафорі	200
Возняк С. В. Приреченість філософії на метафізику	205
Захаренко К. Ефективність використання потенціалу недержавних суб'єктів інформаційної безпеки	208
Концурак О. Ключові питання екологічної стратегії України	2013
Кравченко Т. О. Концепція стійкого розвитку суспільства в контексті конвергенції сучасних надтехнологій (філософський аналіз)	219
Кубко В. П., Баранюк А. В. Роль комунікативної стратегії в діяльності рекламного агентства	222
Левкуліч В. В. Справедливість як світоглядний орієнтир суспільної свідомості	225
Луканова В. В. Пандемія у контексті сучасних глобальних процесів: цивілізаційне підґрунтя – бінарна опозиція «людство/довкілля»	229
Мельник В. В. Культура як головний чинник удосконалення особистості в умовах глобального соціального простору: антропологічні, нтологічні та аксіологічні засади	232
Алієв Е. М. Історичний аспект в українському кінематографі	238
Бороздих Н. В. Популяризація науки: роль науково–технічних музеїв	240
Гапченко О. В. Архетип свободи в українській традиції	245
Дмитренко М. Й. Корпоративна культура у дискурсі тілесності	247
Добродум О. В. Мифология современного Интернета (Міфологія сучасного Інтернету)	252
Паласюк Г. Б., Паласюк М. І. До питання впливу неоплатонічної філософії на формування вітчизняної філософської думки XVI–XVII ст.	254
Шпачинський І. Л. Щодо деяких особливостей релігійної складової крос–культурних комунікацій в сучасному українському соціумі	257
Гавеля О. Р. Духовні і естетичні цінності як віддзеркалення релігійної свідомості сучасної людини: конфесійний вимір	261
Гринько О. А. Релігія та сучасне українське суспільство	266
Несправа М. В. Терористична організація «Ісламська держава»: релігієзнавчий аспект	269
Филоненко А. С. Богословие и университет: украинский контекст (Богослов'я та університет: український контекст)	272
Силадій І. Аксіологічні основи демократизації освіти	276
Бушман І. О. Освітня політика – стратегія формування системи освіти	280
Водославський В. М. Психологічні закономірності успішного навчання та формування здорового способу життя в студентів спеціальності «Фармація»	284
Шипко О. М. Комунікаційна діяльність як ресурс конкурентоспроможності університету	288
Гончаренко О. А. Львівсько–Варшавська школа про цінність логічної освіти	291
Гуменюк А. М. Антропологічні орієнтири освіти постсучасності	294
Капустін С. Освітня палітра формування цілісного світогляду особистості	297
Мельник М. В. Дослідження факторів вибору професії провізора та кар'єрного зростання студентів фармацевтичного факультету Івано–Франківського національного медичного університету	301
Невмержицька Н. М. Соціальна відповідальність студентів в Україні у контексті ризиків пов'язаних із способом життя	304
Хіріна Г. О., Кулакова О. М., Савченко А. О. Кафедра як соціальний організм до початку виникнення філософських дисциплін у медико–фармацевтичних навчальних закладах	309